

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับชาวไทยมุสลิม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พลับพลึง คงชนะ

บทนำ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในวโรกาสที่ทรงครองราชย์ครบ 60 ปี และเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับชาวไทยมุสลิม โดยนำเสนอ เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างพระองค์กับพลสกนิกรชาวไทยมุสลิม เนื่องจากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ไทย พระมหากษัตริย์ทรงมีความสัมพันธ์กับพลสกนิกรที่นับถือศาสนาอิสลามมายาวนาน ที่อาจศึกษาย้อนกลับไปได้จนถึงยุคอยุธยาตอนต้น นับเป็นเวลานานกว่า 600 ปี ความสัมพันธ์นี้สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้จะเห็นได้จากความสัมพันธ์ทางด้านกฎหมายและความสัมพันธ์ในสวนพระองค์

ประเด็นในบทความนี้คือ ในช่วงเวลาที่ครองราชย์ 60 ปีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจตามพระปฐมบรมราชโองการเมื่อ พ.ศ. 2493 ที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” พระปฐมบรมราชโองการ ดังกล่าว เปรียบเสมือนพันธระสัญญาที่พระมหากษัตริย์ทรงให้ไว้กับชาวไทย สำหรับชาวสยามที่ปรากฏอยู่ในพระปฐมบรมราชโองการนั้น ผู้เขียนตีความว่ามีไซ้หมายถึงแต่เฉพาะคนเชื้อสายไทย แต่หมายถึงคนไทยชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีฐานะตามกฎหมาย คือ เป็นพลเมืองของประเทศไทย ดังเช่น ชาวไทยมุสลิมที่ประกอบด้วยชนชาติต่างๆ

บทความนี้นำเสนอเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับชาวไทยมุสลิม โดยแบ่งบทความออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะประมุขของประเทศ ตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ผู้เขียนได้นำพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 มาศึกษาวิเคราะห์เพื่อมองผ่านความสัมพันธ์ระหว่างพระองค์กับชาวไทยมุสลิมจากพระราชบัญญัติฉบับนี้ ตอนที่ 2 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะองค์อัครศาสนูปถัมภก ตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ที่มีผลให้พระองค์เป็นผู้ให้การอุปถัมภ์ทุกศาสนา รวมทั้งชาวไทยผู้นับถือศาสนาอิสลาม ตอนที่ 3 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะผู้นำที่มีบารมี ที่มีได้กำหนดไว้เป็นกฎหมายแต่เป็นพระราชกรณียกิจในพระองค์ที่ทรงบำเพ็ญมาอย่างยาวนาน จนบรรลุพระราชประสงค์ตามพระปฐมบรมราชโองการที่ทรงสัญญาไว้กับชาวไทย

1. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะประมุขของประเทศ

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ไว้ตอนหนึ่ง คือ ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ด้วยบทบัญญัตินี้ดังกล่าว ชาวไทยได้

ยอมรับพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญที่มีความหมายประการหนึ่งว่า พระมหากษัตริย์ทรงบริหารพระราชอำนาจตามกฎหมายผ่านทางรัฐสภาสำหรับบทความเรื่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับชาวไทยมุสลิมในฐานะประมุขของประเทศ อาจมองได้ในหลายบริบท แต่ในที่นี้ ผู้เขียนได้นำพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540^๑ มาศึกษาวิเคราะห์เพื่ออธิบายถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะประมุขของประเทศที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยมุสลิมโดยตรง

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540^๑ มีมาตราทั้งสิ้น 46 มาตรา แบ่งออกเป็นหมวดต่างๆ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

หมวดที่ 1 ว่าด้วยเรื่องจุฬาราชมนตรี ได้แก่ การคัดเลือกและการแต่งตั้งจุฬาราชมนตรี วิธีการสรรหาจุฬาราชมนตรี ตลอดจนคุณสมบัติ อำนาจ และหน้าที่ของจุฬาราชมนตรี (ตั้งแต่มาตรา 1 ถึง 11)

หมวดที่ 2 ว่าด้วยเรื่องการจัดตั้งและการเลิกมัสยิด ได้แก่ การสร้าง การจัดตั้ง การย้าย การรวม หรือ การเลิกมัสยิด ตลอดจนการจดทะเบียนมัสยิด (ตั้งแต่มาตรา 12 ถึง 15)

หมวดที่ 3 ว่าด้วยเรื่องคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ได้แก่ เรื่องการคัดเลือกบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการ การแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่ง คุณสมบัติ อำนาจหน้าที่ การพ้นจากตำแหน่ง ตลอดจนสถานภาพตามกฎหมายของสำนักงานคณะกรรมการชุดนี้ (ตั้งแต่มาตรา 16 ถึง 22)

หมวดที่ 4 ว่าด้วยเรื่องคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ได้แก่ เรื่องการคัดเลือกบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำจังหวัด การแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่ง คุณสมบัติ อำนาจหน้าที่ การพ้นจากตำแหน่ง ตลอดจนสถานภาพตามกฎหมายของสำนักงานคณะกรรมการชุดนี้ (ตั้งแต่มาตรา 23 ถึง 29)

หมวดที่ 5 ว่าด้วยเรื่องคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ได้แก่ เรื่องการคัดเลือกบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด การแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่ง คุณสมบัติ อำนาจหน้าที่ การพ้นจากตำแหน่ง ตลอดจนสถานภาพตามกฎหมายของสำนักงานคณะกรรมการชุดนี้ (ตั้งแต่มาตรา 30 ถึง 42)

บทเฉพาะกาล ว่าด้วยเรื่องทั่วไป ได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวกับจุฬาราชมนตรี คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นต้น (ตั้งแต่มาตรา 43 ถึง 46)

เมื่อศึกษาพระราชบัญญัตินี้วิเคราะห์ได้ว่าการบริหารองค์กรอิสลามแห่งประเทศไทยมีลักษณะดังนี้

แผนภูมิ การบริหารองค์กรอิสลามแห่งประเทศไทย

ที่มา : พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540

จากแผนภูมิ สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับพสกนิกรชาวไทยมุสลิมได้ในประเด็นสำคัญดังนี้

1. ความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับการเมืองในระบบประชาธิปไตย ทั้งนี้เนื่องจากในพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้มีการจัดการเลือกตั้งคณะกรรมการทุกระดับตั้งแต่กรรมการอิสลามประจำมัสยิด กรรมการอิสลามประจำจังหวัด และกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย โดยพนักงานเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้ง และให้กระทรวงมหาดไทยประกาศรายชื่อผู้ได้รับคัดเลือกเป็นคณะกรรมการ สำหรับกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย มีการประกาศรายชื่อในพระราชกิจจานุเบกษา สำหรับคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

2. ความสัมพันธ์ที่สืบเนื่องจากจารีต เมื่อมองย้อนกลับไปในประวัติศาสตร์ เช่น สมัยอยุธยาชาวต่างชาติที่ตั้งอยู่เป็นชุมชนหมู่บ้านต่างได้รับอนุญาตให้ทำการปกครองกันเอง ความคิดนี้ยังคงปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้แก่ จุฬาราชมนตรีที่บริหารงานผ่านคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

ซึ่งมีจุฬาราชมนตรีเป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่ออกประกาศ และให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม ประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในกิจการที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจึงเปรียบเสมือนหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลชาวไทยมุสลิมด้วยกันและประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการกับชาวไทยมุสลิม เพราะเป็นหน่วยงานที่ออกระเบียบวิธีการดำเนินงาน และควบคุมดูแลการบริหารงานของ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด^๑ นอกจากนี้ คณะกรรมการกลาง อิสลามแห่งประเทศไทย ยังมีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 จุฬาราชมนตรี ซึ่งนอกจากมีตำแหน่งเป็นประธานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยที่ต้องทำหน้าที่ดังกล่าวแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ทรงแต่งตั้งจุฬาราชมนตรีเพื่อเป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทยด้วย^๒

หน้าที่ของจุฬาราชมนตรีในลักษณะนี้สืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยอยุธยา^๓ พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 เป็นการให้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ผ่านกฎหมายนี้ไปยังชาวไทยมุสลิมและสะท้อนให้เห็นว่า พระมหากษัตริย์ผู้ทรงดำรงตำแหน่งประมุขของประเทศได้ให้การรับรองสถานภาพชาวไทยมุสลิมทั้งอย่างเป็นทางการตามกฎหมายที่บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรและตามจารีตที่ปฏิบัติกันมา

2. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะองค์อัครศาสนูปถัมภก

ประเทศไทย ปัจจุบันมีประชากรประมาณ 60,617,300 คน ที่จำแนกออกเป็นกลุ่มคนไทยที่นับถือศาสนาต่างๆ ได้ดังนี้

ตาราง สถิติกลุ่มคนไทยที่นับถือศาสนาต่างๆ

ผู้นับถือศาสนา	จำนวนคน	จำนวนร้อยละ
ศาสนาพุทธ	57,324,600	94.57
ศาสนาอิสลาม	2,815,900	4.65
ศาสนาคริสต์	438,600	0.72
ขงจื้อ	4,900	0.01
ศาสนาฮินดู	2,900	0.001
อื่นๆ	19,900	0.03
ไม่มีศาสนา	6,000	0.01
ไม่ทราบ	4,500	0.01
รวม	60,617,300	100.00

ที่มา: สำนักทะเบียนราษฎรและเคหะ พ.ศ. 2543 สำนักงานสถิติแห่งชาติ (รายงานผลล่วงหน้า)

หมายเหตุ: เก็บรวบรวมข้อมูล ณ เดือนเมษายน พ.ศ. 2543

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระอนุชา (พระยศในขณะนั้น)
เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมมัสยิดต้นสนธนบุรี

มิติทางด้านประวัติศาสตร์ เมื่อพิจารณาบทบัญญัติที่เกี่ยวกับพระราชอำนาจในการให้ความอุปถัมภ์ศาสนาต่างๆ หรือการประกันเสรีภาพในการนับถือศาสนาของชาวไทย อาจตีความได้ว่าเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรสำหรับการปกครองแบบรัฐชาติสมัยใหม่ (Modern Nation State) แต่ในข้อเท็จจริงแล้วสังคมไทยในสมัยก่อน พระมหากษัตริย์ทรงให้ความอุปถัมภ์แก่ทุกศาสนา เช่น พระราชทานที่ดินหรือสิ่งของให้สร้างศาสนสถาน เช่น มัสยิด หรือโบสถ์ และพระราชทานเบี้ยเลี้ยงชีพแก่นักบวชหรือผู้นำศาสนา ดังปรากฏในบันทึกของชาวต่างชาติ¹⁴ พระราชกรณียกิจดังกล่าวได้สืบทอดถึงปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อทำนุบำรุงศาสนาอิสลาม ดังเช่น การปรับปรุงมัสยิดนูรุลฮิยะห์ชาน ตำบลห้วยทราย อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี คนหมู่บ้านนี้เป็นชาวไทยมุสลิมยากจนที่อพยพมาจากที่อื่น แต่ไม่สามารถจดทะเบียนมัสยิดตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรอิสลาม เนื่องจากที่ดินไม่ใช่ที่ของมัสยิด (มัสยิดมีบริเวณ 1 ไร่) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานตามคำกราบบังคมทูลและยังมีพระมหากษัตริย์คุณพระราชทานที่ดินให้มัสยิดเพิ่มอีก 5 ไร่ นับเป็นมัสยิดแห่งแรกที่ได้รับพระมหากษัตริย์คุณพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ซ่อมแซมมัสยิดที่อิหม่ามทูลเกล้าฯ ถวายอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ในภายหลัง¹⁵

นอกจากนี้ยังทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างมัสยิดหรือสมทบทุนก่อสร้างมัสยิดหลายแห่ง พระองค์ทรงมีพระราชดำริให้รัฐบาลจัดสร้างมัสยิดประจำ 4 จังหวัดจนครบถ้วน คือ มัสยิดกลางประจำจังหวัดปัตตานี ยะลา สตูล และนราธิวาส¹⁶ การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญในการก่อสร้างมัสยิด เนื่องจากมัสยิดเป็นศาสนสถานสำคัญในการประกอบพิธีทางศาสนา และเป็นสถานศึกษาด้านศาสนา ในทุกๆ ปี พระองค์พระราชทานรางวัลด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์แก่ครูสอนศาสนาดีเด่นที่ดำเนินการโดยกระทรวงมหาดไทย¹⁷ การให้รางวัลแก่ครูผู้สอนศาสนามีความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะศาสนาอิสลามไม่มีพระในทางเผยแผ่ศาสนา ครูผู้สอนศาสนาจึงต้องมีความรู้ทางศาสนาเป็นอย่างดี เพื่อตีความในอัล กุรอาน ฮาดิซ (คำสั่งสอนของนบีมุฮัมหมัด) หรือนักปราชญ์ด้านศาสนาอิสลามเพื่อเผยแผ่ศาสนาได้อย่างถูกต้อง

พระราชกรณียกิจที่สำคัญสำหรับชาวไทยมุสลิม อีกประการหนึ่ง คือ ทรงสนับสนุนให้มีการแปลอัลกุรอานเป็นภาษาไทย ทั้งนี้เพื่อช่วยให้มุสลิมไทยที่ไม่รู้ภาษาอาหรับได้ศึกษาเล่าเรียนธรรมะในศาสนาได้สะดวกและแพร่หลาย ทั้งยังเป็นเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้สนใจทั่วไปได้ศึกษา ทำความเข้าใจในหลักคำสอนของศาสนาอิสลามได้อย่างถูกต้องกว้างขวางยิ่งขึ้น” จุฬาราชมนตรี ต่วน สุวรรณศาสตร์ ซึ่งเป็นผู้แปลอัลกุรอานฉบับภาษาอาหรับเป็นภาษาไทยได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า พระองค์มีพระราชประสงค์ให้แปลความหมายของอัลกุรอาน เป็นภาษาไทยให้ปรากฏขึ้นเป็นสง่าราศีแก่ประเทศชาติ ให้ทัดเทียมกับหลายประเทศซึ่งเขาเคยจัดการแปลอัลกุรอานเป็นภาษาประจำชาติกันมาแล้ว”

หน้าปกอัลกุรอานฉบับภาษาไทย ที่แปลโดยจุฬาราชมนตรีต่วน สุวรรณศาสตร์

ในฐานะที่ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกตลอดระยะเวลา 60 ปีแห่งการครองราชย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการที่มีส่วนช่วยสนับสนุนให้การปฏิบัติศาสนกิจของชาวไทยมุสลิมสะดวกยิ่งขึ้น

3. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะผู้นำที่มีบารมี

คำว่า บารมี มีผู้ให้ความหมายหลากหลาย แต่ ฮาร์ ดายาล (Har Dayal) ให้ความหมายว่า เป็นธรรมที่ต้องบำเพ็ญเป็นเวลานาน มีธรรมชาติเป็นของบริสุทธิ์ยิ่ง” แมกซ์ เวบเบอร์ (Max Webber) นักสังคมวิทยาให้ความหมายว่า บารมี คือ ที่มาของอำนาจอย่างแท้จริง สำหรับความเชื่อเรื่องบารมีที่มีต่อวัฒนธรรมไทยก็คือ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นหัวหน้า คอยปกครองรักษาระเบียบของสังคม เพื่อสามารถนำสังคมไปในทางที่ดีขึ้นได้ เพราะพระมหากษัตริย์ไม่ใช่มีหน้าที่เป็นผู้ปกครองเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผู้นำทางศีลธรรมและชี้แนวทางแก่บุคคลอื่นด้วย” พระมหากษัตริย์จึงต้องปกครองบ้านเมืองโดยใช้ทศพิธราชธรรม” เป็นหลักในการปกครอง เพื่อสร้างสมบารมี แม้ว่าคติเรื่องทศพิธราชธรรมได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา แต่เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกรเป็นผู้ปกครองรัฐที่ดีในทัศนะศาสนาอิสลามบางทัศนะแล้ว พบว่ามีลักษณะสากลร่วมกันหรือถ้าต่างกันไปก็ขัดแย้งกัน” ที่สรุปความได้ดังนี้

1. จงให้มโนธรรมของท่านเปี่ยมด้วยความเมตตาปราณีต่อประชาชน
2. จงสร้างความรักและกรุณาขึ้นในจิตใจ
3. จงปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความเป็นมิตร และอำนวยความสะดวกโดยถ้วนหน้า

4. จงอย่าปฏิบัติต่อประชาชนราวกับท่านเป็นสัตว์ร้ายที่มีความเคียดแค้น โดยโน้มไปสู่การเบียดเบียนให้ร้าย
  5. พึงสำนึกว่าประชาชนไม่ว่าระดับใดๆ เป็นผู้ที่กระทำความผิดพลาดได้ ท่านจงให้อภัย
  6. ท่านจะต้องไม่ลืมว่า อัลเลาะห์ (ซ.บ.) ทรงมอบความไว้วางใจให้ท่านปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชน พระองค์ทรงโปรดให้ท่านได้รับการทดสอบโดยประชาชนเหล่านั้น
  7. จงอย่าคัดค้านต่ออัลเลาะห์ (ซ.บ.) เพราะท่านไม่สามารถทำกิจการใดโดยปราศจากความเมตตาปรานี และการให้อภัยโทษจากอัลเลาะห์ (ซ.บ.)
  8. จงอย่ารู้สึกละอายที่จะให้อภัย และแสดงความพยายาม
  9. จงอย่าวิบวอนลงโทษ หรืออย่าทะนงใจในอำนาจของท่านที่จะลงโทษผู้อื่น
  10. จงอย่าทำการใดอย่างหุนหันพลันแล่น
  11. จงอย่าพูดกับตนเองว่า เป็นนายหรือเป็นผู้ปกครองของพวกเขา
  12. หากเกิดความหยิ่งทะนงในเรื่องการมีอำนาจในฐานะเป็นผู้ปกครองให้สำรวจใจกลับไปหาอัลเลาะห์ (ซ.บ.)
  13. จงอย่าคิดแข่งชันกับอัลเลาะห์ (ซ.บ.) พระองค์จะทรงทำให้บุคคลผู้หังการทั้งหมดนั้นต้องอับยศ
  14. ตัวท่านเอง ทั้งเครือญาติบิรวาร และบุคคลทั้งหลายที่แวดล้อมท่าน ต้องตั้งอยู่ในความเป็นธรรมในเรื่องการปฏิบัติต่ออัลเลาะห์ (ซ.บ.) และประชาชน
  15. หากล้มเหลวที่จะปกครองด้วยความยุติธรรม บุคคลผู้นั้นอยู่ในฐานะศัตรูของอัลเลาะห์ (ซ.บ.) และพึงเป็นที่เกลียดชังของบรรดาผู้ถูกกดขี่ เว้นแต่เขาจะสำนึกผิดด้วยความเสียใจและเลิกล้มการกดขี่
  16. อัลเลาะห์ (ซ.บ.) ทรงพิโรธและลงทัณฑ์ผู้ทำความอยุติธรรม ทรงฟังคำอุทธรณ์ทุกข์ทั้งหลายของผู้ที่ถูกกดขี่และทรงแก้แค้นให้แก่ผู้ถูกกดขี่เท่านั้น
  17. ต้องปรับใช้นโยบายที่วางอยู่บนหลักความเสมอภาคและความยุติธรรม ซึ่งนโยบายนั้นจะได้รับการยอมรับโดยสาธารณชน
  18. พึงเข้าใจว่า ความไม่พอใจของสามัญชนนั้นย่อมขัดกับความพอใจของกลุ่มชนหมู่น้อยผู้มีอภิสิทธิ์ และสิ่งที่เป็นความพอใจของสามัญชนย่อมก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่กลุ่มอภิสิทธิ์นั้น
- เมื่อเปรียบเทียบหลักการของผู้นำที่มีบารมีตามคติทางพระพุทธศาสนาและศาสนาอิสลามอย่างกว้างๆ แล้ว สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ผู้ปกครองต้องเป็นผู้ที่มีความเมตตาและความยุติธรรม ซึ่งเมื่อพิจารณาจากเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์ พระองค์ทรงเป็นผู้ที่ผดุงไว้ซึ่งความเมตตาและความยุติธรรมต่อพลสกนิกรชาวไทย โดยไม่เลือกเชื้อชาติ ศาสนา ดังเป็นที่ประจักษ์ทั่วกัน การบำเพ็ญพระราชกรณียกิจในพระองค์ โดยเฉพาะในหมู่ชาวไทยมุสลิม มีการดำเนินการในลักษณะ ดังพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการพัฒนาต่างๆ คือ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ซึ่ง ร.ท. ดิลก ศิริวิมลภ ล่าม

ภาษามลายูส่วนพระองค์ได้อธิบายเพิ่มเติม²⁴ สรุปได้ดังนี้

เข้าใจ คือ การทำงาน ต้องเข้าใจความแตกต่าง สภาพความเป็นมา การศึกษา อาชีพ สิ่งแวดล้อม ต้องเข้าใจ สภาพปัญหา และข้อมูลจากประชาชนผู้ประสบปัญหา และใกล้ชิดกับปัญหาในพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาได้ตรงจุด

เข้าถึง คือ ต้องเข้าถึงตัวบุคคล เข้าถึงจิตใจและชุมชน ทำความรู้จักมักคุ้น สนิทสนมกับคนในชุมชน ต้องเข้าถึงสภาพปัญหา เข้าถึงความต้องการ และความไม่ต้องการ เข้าถึงโดยคำนึงถึงความแตกต่างทางด้านชนบทรรมนิยม วัฒนธรรม และความเชื่อถือทางศาสนาของประชาชน

พัฒนา คือ ต้องให้บุคคลในพื้นที่มีส่วนร่วมในกระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา ตลอดจนการนำศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง งานจึงจะประสบความสำเร็จราบรื่นอย่างแท้จริง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมพลกนิกรชาวไทยมุสลิมในภาคใต้

ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยมุสลิมพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาคำสอนของศาสนาอิสลาม จึงจะเห็นได้ว่าทรงอ้างอิงคำสอนเหล่านี้หลายครั้ง เช่น

... ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่ยกย่องกันโดยทั่วไปว่า ประกอบด้วยคำสอนอันสมบูรณ์ครบถ้วน ทั้งส่วนที่เป็น บทบัญญัติทางศาสนาแท้ๆ และส่วนที่เป็นบทบัญญัติทาง ระเบียบสังคม ซึ่งเอื้ออำนวยให้อิสลามิกชนสามารถครอง ตนอยู่ในความสุจริต และครองชีวิตอยู่ร่วมกันได้โดยผาสุก มั่นคง...²⁵

พระราชดำรัสที่พระราชทานแก่ชาวไทยมุสลิมในหลายโอกาส ได้สะท้อนให้เห็นว่าพระองค์ทรงเข้าใจพระทัยในเรื่องศาสนาอิสลาม และความเชื่อของชาวมุสลิม นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษาภาษามลายูท้องถิ่นและทรงมีพระปรีชาสามารถสนทนากับชาวพื้นเมืองด้วยภาษาดังกล่าว จนบาง

ครั้งทรงสัพยอกชาวเมืองด้วยภาษาของเขา” พระปรีชาสามารถทางด้านภาษามลาญท้องถิ่นสอดคล้องกับคำบอกเล่าของ วาเค็ง ปูเต๊ะ อายุ 70 ปี ชาวบ้านมาเจาะ ตำบลปะเสยาวอ อำเภอสาญบุรี จังหวัดนราธิวาส ที่ว่า

ในหลวงคุยกับเปี๊ยะเป็นภาษามลาญ ท่านพูดภาษามลาญสำเนียงไทรบุรี คุยกันก็เข้าใจเลย พอเจอกันบ่อยๆ คุยกันมีความเห็นตรงกัน ท่านก็เลยรับเปี๊ยะเป็นพระสหาย เปี๊ยะบอกว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่บอกท่านไปทั้งหมดเป็นความจริง พูดโกหกไม่ได้จะเป็นบาป”

สิ่งที่เปี๊ยะวาเค็ง ปูเต๊ะ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ เส้นทางขุดคลองไปออกทะเล สืบเนื่องจากในวันที่ 30 กันยายน 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการพัฒนาทุรแกม อำเภอสาญบุรี จังหวัดนราธิวาส ซึ่งพื้นที่ป่าแห่งนี้เป็นที่ป่าเสื่อมโทรมขนาดใหญ่ใช้ประโยชน์ไม่ได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชดำรัสให้ศึกษาหาวิธีระบายน้ำในที่ลุ่มขามน้ำหลาก และเก็บกักไว้ใช้ในยามหน้าแล้ง ชาวบ้านจะได้มีน้ำใช้เพื่อการเพาะปลูก และเพื่อให้ได้ข้อมูลชัดเจนจึงเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรด้วยพระองค์เอง ณ บ้านเจาะโบ ตำบลเป็น อำเภอสาญบุรี และประทับทอดพระเนตรพดู บริเวณที่ลุ่มมีน้ำและดินรลค่อนข้างเค็มหรือเปรี้ยว ไม่สามารถปลูกพืชได้ แมแถมด้านตะวันตก และทรงมีพระราชดำริกับชาวบ้านเป็นเวลานานจนกระทั่งได้ข้อมูลใหม่จากชาวบ้าน จึงสนพระทัยที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรความเป็นไปได้ในการสร้างอาคารกั้นน้ำที่คลองน้ำจืด บ้านทุ่งเค็ง แต่ติดด้วยเวลาเย็นแล้ว ในขณะที่ไม่ได้เตรียมเส้นทางไว้รองรับเสด็จล่วงหน้าที่สำคัญเป็นเส้นทางทุรกันดาร และรถยนต์ยังเข้าไปไม่ถึงจุดหมาย เจ้าหน้าที่จึงกราบบังคมทูลว่ายังไม่สมควรเสด็จพระราชดำเนิน

“ไปได้” พระราชดำรัสเพียงสั้นๆรถยนต์พระที่นั่งเคลื่อนตัวลึกเข้าไปในหมู่บ้านท่ามกลางฝุ่นฟุ้งกระจายจนรถคันหลังเกือบจะไม่เห็นรถคันหน้า เมื่อสิ้นสุดเส้นทางรถยนต์จึงเสด็จพระราชดำเนิน ตามทางเท้าเล็กๆ สองข้างเป็นป่ารกชัฏต่อไปอีกไกล เมื่อถึงชายคลองน้ำจืดบ้านทุ่งเค็งนั้นตะวันลับขอบฟ้าพอดี ทรงพิจารณาแผนที่ด้วยแสงจากไฟฉายเป็นเวลานาน ท่ามกลางความมืดมิดและความตึงเครียดของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย แต่มิได้ทรงปรีวิตกแต่อย่างใด

ไม่นานนักก็มีเงาตะคุ่มของผู้คนเป็นวงรอบ เมื่อรู้ว่าผู้ขึ้นต้นกลางดงไม่ในสวนลึกคือ พระเจ้าแผ่นดิน นายวาเค็ง หนึ่งในบรรดาชาวไทยมุสลิมวัยกว่า 70 ปี ได้เดินทางมาเข้าเฝ้า พร้อมกับชาวบ้านคนอื่นๆ ด้วยโล่งตัวเดียวไม่สวมเสื้อ”

เหตุการณ์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึง การทรงงานแบบเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา พระราชกรณียกิจที่เกี่ยวกับชาวไทยมุสลิม โดยเฉพาะในภาคใต้ซึ่งมีประชากรไทยมุสลิมจำนวนมาก พระองค์ทรงให้ความสำคัญในเรื่องการปรับสภาพดินเค็ม ดินเปรี้ยวให้ทำสวนทำนาได้ นอกจากนี้ยังพระราชทานพันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ให้ชาวไทยมุสลิมนำไปเลี้ยงเพื่อเป็นอาหารประจำวันและสามารถนำไปเป็นอาชีพได้”

พระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม มีประโยชน์ด้วย กสิกรรมหลาย แต่เกิดจากพระราชสำนักในหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ ดังคำกล่าวที่ว่าพระองค์ทรงเป็น พระมหากษัตริย์ 24 ชั่วโมง ไม่ว่าจะเป็เวลาากลางคืนหรือกลางวัน ไม่ว่าจะเป็ฤดูร้อนหรือฤดูหนาว เพราะว่ ทุกข์ของราษฎรนั้นรอไม่ได้^{๑๖}

การบำเพ็ญบารมีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างยาวนาน คือ พระราชทานอำนาจที่ได้รับ จากปวงชนอย่างแท้จริงที่กฎหมายไม่อาจบัญญัติไว้ได้ หลักฐานที่เห็นโดยทั่วไปก็ คือ ทุกแห่งที่เสด็จ พระราชดำเนินไปถึงได้มีประชาชนรอเข้าเฝ้ารับเสด็จเป็นจำนวนมาก สำหรับชาวไทยมุสลิมในภาคใต้ นั้น มีหลักฐานสำคัญ คือ การเรียกขานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งเดิมเรียกขานพระองค์ว่า รายอซีแย (กษัตริย์สยาม) ต่อมาเรียกขานว่า รายอกีตอ (ในหลวงของเรา) ในที่สุดจึงเรียกขานพระองค์ว่า รายอกีตอ บา แยะ (ในหลวงของเราดี) และ กิตอกาเซรายอกีตอ (เรารักในหลวงของเรา)^{๑๗} คำเรียกขานนี้สะท้อนให้เห็น ความไว้วางใจ ความจงรักภักดีจากราษฎรมีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้ด้วย อำนาจบารมีใน พระองค์ซึ่งเป็นพลังอำนาจที่ไม่อาจบดบังได้

สรุป

ความสัมพันธ์ระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับพลกนิกรชาวไทย รวมทั้งชาวไทยมุสลิมมิได้ เป็นความสัมพันธ์เฉพาะทางด้านกฎหมาย แต่มีลักษณะและความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ (Primary relation) ที่ มีความยิ่งใหญ่กว่าเพราะเป็นความสัมพันธ์ทางใจอันลึกซึ้ง ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจงใจ และความ รักใคร่เทิดทูนในพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชอำนาจ และพระเกียรติยศในฐานะที่ ทรงเป็นประมุขของประเทศ แต่อาจมองได้อีกแง่หนึ่งว่า พระราชกรณียกิจที่ทรงปฏิบัติมาตลอด 60 ปีนั้น พระองค์ทรงทำให้ตำแหน่งประมุขของประเทศมีพระราชอำนาจและพระเกียรติอย่างแท้จริง

ชาวไทยมุสลิมที่ปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามย่อมทราบดีว่าการเคารพนับถือและภักดี เป็นคุณธรรม ที่ดีของมนุษย์ทุกคน อันทั้งมีต่อผู้มีพระคุณเช่นต่อพระมหากษัตริย์ในฐานะเป็นประมุขของประเทศ ต่อพ่อ แม่ในฐานะผู้ให้กำเนิด ต่อคุณครูในฐานะผู้ให้ความรู้และอื่นๆ แต่มีไซ้ในฐานะพระผู้เป็นเจ้า เพราะศาสนา

อิสลามถือว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใด นอกจากเอกองค์อัลเลาะห์ (อัล กุรอาน 2 : 255)^๓ ด้วยพระโองการของอัลเลาะห์ (ช.บ.)นี้ชาวมุสลิมย่อมคิดได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเหมาะสมแก่ความเคารพภักดีในฐานะผู้นำหรือไม่

บันทึกท้ายบท

ในปี 2501 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนิน เยี่ยมราษฎรจังหวัดภาคเหนือ ในช่วงเวลานั้น บิดาผู้เขียนดำรงตำแหน่งป่าไม้เขตเชียงใหม่ ได้ทำหน้าที่จัดถวายที่ประทับแรมที่สถานีวิวนกรรม กรมป่าไม้ บนเนินเขาใกล้กับดอยสุเทพ ส่วนมารดาข้าพเจ้าทำหน้าที่ประสานงานกับท่านผู้บัญชาการราชมณฑลเชียร เกี่ยวกับการจัดเตรียมถวายพระกระยาหาร ดูแลสถานที่ประทับบนสถานีวิวนกรรมระหว่างที่ทั้งสองพระองค์ประทับแรมที่จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 4-9 มีนาคม 2501

สำหรับข้าพเจ้า ซึ่งกำลังเรียนหนังสือชั้นมัธยมต้น โรงเรียนเวียงนาเสลิววิทยาลัย ได้มีโอกาสตั้งแถวรับเสด็จที่ริมถนนสายเชียงใหม่ - ลำพูนพร้อมกับเพื่อนนักเรียนและมาแมร์ บริเวณไม่ห่างจากค่ายกาวิละ ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงจากรถยนต์พระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินผ่านไป เพื่อนๆ และผู้เขียนก็กราบถวายบังคมจึงไม่เห็นพระพักตร์ ผู้เขียนได้เหลียวมองตาม เห็นแต่เบื้องพระปฤษฎางค์ มองเห็นพระภูษาทรงสิริกาก็มีพระเสโทปนคราบฝุ่นเป็นสีกระดำกระด่างเต็มไปหมด แม้ว่าเวลาจะผ่านไปถึง 48 ปีแล้ว แต่ผู้เขียนยังคงจำภาพนั้นได้ไม่ลืม และบันดลใจให้ตั้งหัวข้อหนึ่งในบทความนี้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะผู้นำที่มีบารมี

อ้างอิง

¹ดูเรื่องราวเกี่ยวกับชาวมุสลิมกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่กรุงศรีอยุธยา ใน พลับพลึง คงชนะ. "พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชุมชนชาวมุสลิมที่กรุงศรีอยุธยา." พระอาทิตย์ชิงดวง. หน้า 9 - 29.

²คณิน บุญสุวรรณ รวบรวม. คู่มืออำนาจรัฐธรรมนูญฉบับใหม่. มาตรา 2. หน้า 10.

³แหล่งเดิม. มาตรา 3. หน้า 10.

⁴พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามที่บัญญัติในรัชกาลปัจจุบัน เริ่มต้นเมื่อ พ.ศ. 2490 ภายหลังจึงได้มีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรอิสลามฉบับปรับปรุงล่าสุดที่ใช้มาจนถึงปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติ ปี 2540.

⁵พระราชบัญญัตินี้ ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540 ซึ่งเป็นปีที่ 52 ในรัชกาลปัจจุบัน

*จังหวัดในที่นี้ ไม่ใช่จังหวัดที่มีการแบ่งเขตการปกครองของประเทศ ภายใต้การดูแลรับผิดชอบโดยกระทรวงมหาดไทยแต่หมายถึงจังหวัดที่มีราษฎรนับถือศาสนาอิสลาม และมีมัสยิดที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ตามมาตรา 13) ไม่น้อยกว่า 3 มัสยิด จังหวัดนั้นจึงมีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

**ได้แก่ มัสยิดที่จดทะเบียนกับกระทรวงมหาดไทย ที่ตั้งกระจายอยู่ภายในจังหวัดต่างๆ 64 จังหวัด ในจำนวน 76 จังหวัดของประเทศไทย ดูรายชื่อและจังหวัดที่มีมัสยิดใน www.thaiislamic.com

⁶ผู้เขียนไม่อธิบายรายละเอียด เช่น การดำเนินการเลือกตั้ง จำนวนคณะกรรมการ รายชื่อมัสยิดต่างๆ และรายชื่อคณะกรรมการตลอดจนอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ แต่ผู้สนใจอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรอิสลาม พ.ศ. 2540.

⁷หมวด 3 คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย มาตรา 18 ข้อ 2 พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540.

⁸หมวด 1 บททั่วไป มาตรา 6

⁹ดูเพิ่มเติมใน พลับพลึง คงชนะ "ประวัติศาสตร์ตำแหน่งจุฬาราชมนตรีแห่งประเทศไทย". มติรภาพไทย-อินทรา ความสัมพันธ์อันดีที่ใกล้ชิดกว่า 400 ปี. หน้า 156 - 186.

¹⁰คณิน บุญสุวรรณ เขียนเรียง. "บทบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม มาตรา 9." เล่มเดิม. หน้า 287.

¹¹แหล่งเดิม. มาตรา 38. หน้า 288.

¹²เพิ่มพูนความรู้เรื่อง Secular State ได้ใน พิพัฒน์ พสุธารชาติ. รัฐกับศาสนา หน้า 406.

¹³ดูใน พลับพลึง คงชนะ. Muslim in Ayutthaya Cosmopolitan City บทความประกอบการประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยวิวกิว ประเทศญี่ปุ่น พ.ศ. 2544.

¹⁴โยน เขาเดิน. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 76. หน้า 158. จาซินโต โจเซ่ โต นาสซิเมนตุ, พันตรี. "ความสัมพันธ์ของชาวโปรตุเกสกับประเทศสยาม," แดงงานประวัติศาสตร์. เอกสารโบราณคดี ปีที่ 1 เล่มที่ 3 ร.ต.เดโช อุตรนที แปล. หน้า 47 - 48 และในอินนิ มุฮัมหมัด เราะห์บี. สำนึกชาติวิริยสุดยमान. หน้า 80.

¹⁴ท่านผู้หญิงสมร ภูมิณรงค์. "พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีต่อพลกนิกรไทยมุสลิม," HYPERLINK <http://ww.bloggang.com/viewdearg.php?id=yyswim&month=07=07-2005&date=10&group=6&blong=1> และ www.muslimthai.com/king. ผู้เขียนเคยไปศึกษาประวัติชุมชนมัสยิดแห่งนี้เมื่อประมาณ พ.ศ. 2530 อิหม่ามประจำมัสยิดเล่าให้ฟังถึงพระมหากษัตริย์ และภูมิใจว่ามัสยิดนี้ผู้สืบทอดเชื้อสายเป็นมัสยิดหลวง.

¹⁵อับดุลอะซฮ์ บินซาฟิฮีย (อับดุลสุโก ดินอะ). "มุสลิมกับการเคารพกษัตริย์ต่อพระมหากษัตริย์ : ปัญหาและทางออก". เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2005 01:33 PM [http:// thaingo.org/writer/16-viewphp?id=83](http://thaingo.org/writer/16-viewphp?id=83).

¹⁶แหล่งเดิม.

¹⁷ตำนานพระราชดำรัสในงานฉลอง 14 ศตวรรษแห่งอัล กุรอาน ณ สนามกิตติขจร พระนคร วันเสาร์ที่ 16 มีนาคม 2511

¹⁸ต่วน สุวรรณศาสตร์ บทนำอัล กุรอานที่แปลเป็นไทย หน้า 1 อัล กุรอาน ซึ่งแปลโดยจุฬาราชมนตรี ต่วน สุวรรณศาสตร์ ใช้เวลาแปล ระหว่างวันที่ 14 ธันวาคม 2505 ถึง 22 กรกฎาคม 2507

¹⁹สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. *ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท*. หน้า 13 (อ้างจาก Har Dayal, *The Bodhisattva Doctrine in Buddhist Sanskrit Literature*. p. 166) ประกอบด้วย ทานบารมี ศิลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี จันตบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี อุเบกขาบารมี

²⁰สรุปความจาก แหล่งเดิม. หน้า 170

²¹ทศพิธราชธรรม ได้แก่

1. ทาน	6. ตบะ
2. ศิล	7. อโภชะ
3. ปริจาคะ	8. อวิหิงสา
4. อาชวะ	9. จันติ
5. มัทธวะ	10. อวิโรธนะ

ดูใน พระเมตย์ ทัตตชีโว *ทศพิธราชธรรม* หน้า 44 - 97.

²²ดูใน บทที่ 3 "ภาระหน้าที่โดยทั่วไปของผู้ปกครอง" *ผู้ปกครองรัฐในทัศนะแห่งอิสลาม* หน้า 16 - 19 (Imam Ali's Epistle to Malik Ashtar) แปลโดย อุสมานะห์. หน้า 16 - 19.

²³เย็นจิต สติรมงคลสุข เรียบเรียง "รักในหลวง-ราชินี" หนังสือพิมพ์มติชน วันที่ 4 มกราคม 2549.

²⁴พระราชดำรัสพระราชทานแก่ผู้นำศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ณ พระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์ เมื่อวันที่ 23 กันยายน พุทธศักราช 2529

²⁵อับดุลอะซฮ์ บินซาฟิฮีย (อับดุลสุโก ดินอะ). มุสลิมกับการเคารพกษัตริย์ต่อพระมหากษัตริย์ : ปัญหาและทางออก เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2005 01:33 PM [http:// thaingo.org/writer/16-viewphp?id=83](http://thaingo.org/writer/16-viewphp?id=83)

²⁶บันทึกโดยนายมนูญ มุขประดิษฐ์ ปัจจุบันคือ เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ(ปร.) ซึ่งตามเสด็จเพื่อถวายงานบันทึกเหตุการณ์นี้เมื่อ 30 กันยายน 2535

²⁷แหล่งเดิม.

²⁸สมร ภูมิณรงค์, ท่านผู้หญิง. เล่มเดิม. ใน <http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=yyswim&month=07-2005&date=10&group=6&blog=1>

²⁹ตีตอกาเซรายออทีตอ. ในหลวงกับพสกนิกรไทยมุสลิม http://www.muslimcampus.com/news_read.php?id=649.

³⁰เย็นจิต สติทรงกลสุธ เวียงเวียง "ร.ท. ดิลก สิริวิมลภ ลำปางพระองค์ คนชายแดนได้รักในหลวงราชินี" หนังสือพิมพ์มติชน วันที่ 4 มกราคม 2549

³¹อับดุลระฎูร์ บินซาพิฮีย์ (อับดุลสุโก ดินอะ) อ.ต. [http:// thaingo.org/writer/16-viewphp?id=83](http://thaingo.org/writer/16-viewphp?id=83)

บรรณานุกรม

หนังสือ

- เกษหลง สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, ท่านผู้หญิง. (2539). *ทำเป็นธรรม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิกตเวทินในพระบรมราชูปถัมภ์.
- คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย (2542). *พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย.
- คณิน บุญสุวรรณ. (2541). *คู่มืออ่านรัฐธรรมนูญฉบับใหม่: โครงสร้างและหลักการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์วิสาหการ.
- เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. (2525). *ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท*. กรุงเทพฯ: มหามงกุฎราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ถ้วน สุวรรณศาสตร์. *พระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน ฉบับภาษาไทย*. (น.ป.ท). (น.ป.ป.)
- อุสมานะห์ แบล. *ผู้ปกครองรัฐในทัศนะแห่งอิสลาม Imam Ali's Epistle to Malik Ashtar*. กรุงเทพฯ: อัลฮูดา. เมดีจ ทตุตซีโว, พระ. (2530). *ทศพิธราชธรรม ธรรมะพระผู้นำ*. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- สำนักราชเลขาธิการ. *พระราชกรณียกิจระหว่างเดือนตุลาคม 2536- กันยายน 2537*
- อิบนิ มุฮัมหมัด เราะห์บี. (2003). "สำเนาภคัตริย์สุลัยมาน," *ความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ระหว่างอิหร่านกับประเทศไทย*. ดร.กิติมา อมรัตน์ และโรน่าน อรุณรังสี แบล. กรุงเทพฯ : ศูนย์วัฒนธรรม สถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน.

ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

- เย็นจิต สติรมงคลสุข เรียบเรียง "ร.ท.ดิลก ศิริวัลลภ ล่ามส่วนพระองค์ในชายแดนใต้รักในหลวงและราชินี," *หนังสือพิมพ์มติชน*. วันที่ 4 มกราคม 2549.
- "ในหลวงกับพลกนิกรชาวไทย" จาก www.muslimthai.com/king
- "วาเต็ง ปูเต๊ะ พระสหายแห่งสายบุรี" จาก www.manager.co.th
- "กิตติกาเซะรายอกีตอ ในหลวงกับพลกนิกรไทยมุสลิม" จาก www.muslimcampus.com/news_read.php?id=649
- "มุสลิมกับการเคารพนักตีส่อพระมหากษัตริย์ : ปัญญาและทางออก" จาก www.theingo.org/writer/16_view.php?id=83